

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Ця стаття присвячена висвітленню проблеми глобалізації як світового процесу, її впливу на сферу прав людини. У статті також розглядається питання універсальності прав людини, подається короткий опис нових підходів до розглядуваного явища у міжнародному публічному праві.

Багато людей у сучасному світі чули термін «глобалізація». Однак не тільки пересічні громадяни, а й науковці досі не мають єдиного погляду на це явище. До поняття глобалізації можна підходити з різних точок зору [1]. Отже, існує багато визначень терміна «глобалізація» відповідно до соціального, економічного, культурного аспектів, проте всі підходи так чи інакше стосуються розширення кордонів: територіальних, політичних, економічних, культурних тощо. Глобалізація ж, у свою чергу, передбачає подолання кордонів в економіці, політиці, культурі і встановлення глобального співтовариства з глобальною світовою економікою, культурою.

У своєму дослідженні я розглядала глобалізацію у сфері прав людини. Як на мене, оптимальним визначенням глобалізації у сфері прав людини може бути визнання універсального статусу прав людини, закріплення прав і свобод людини та їх захисту на міжнародному рівні. Людство давно усвідомило необхідність закріплення основних прав людини з метою їх забезпечення всіма державами світу. У зв'язку з цим було прийнято ряд основоположних міжнародно-правових актів, серед яких Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про

економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. та багато інших важливих універсальних і регіональних міжнародно-правових документів у сфері прав людини.

Отже, певні стандарти прав людини запроваджено на міжнародному рівні і тепер основним питанням є їх гарантування і реалізація. На виконання цих важливих функцій і спрямована діяльність правоохоронних міжнародних організацій. Однією з головних універсальних правоохоронних організацій у сфері забезпечення прав людини є ООН, різноманітні комісії та комітети в її складі, крім того, 7 універсальних договірних органів з прав людини, інші міжнародні універсальні та регіональні організації й органи. У своїй діяльності міжнародні правозахисні організації керуються різними формами контролю та захисту прав людини, серед яких прийняття загальнообов'язкових міжнародно-правових актів, доповіді держав-учасниць тощо. Хотілося б також зазначити і про такі заходи, зокрема в рамках ООН, як проведення конференцій, спеціальних сесій, запровадження міжнародних

днів. Наприклад, 2001 р. було оголошено роком діалогу між цивілізаціями, мобілізації проти расизму, расової дискримінації. Крім того, запроваджено різноманітні економічні, освітні програми для встановлення діалогу між націями. 25—27 червня 2001 р. відбулася Спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН, присвячена проблемі СНІДу, 5—12 серпня у Дакарі (Сенегал) відбулася IV сесія Світової молодіжної організації, 19—21 вересня — Світовий саміт на Спеціальній сесії Генеральної Асамблеї з прав дитини, 31 серпня — 7 вересня у Південній Африці — Світова конференція проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії. Було запроваджено такі міжнародні дні: 26 червня — день контролю зловживання наркотиками, 3 грудня — міжнародний день недієздатних осіб, 20 листопада — всесвітній день дитини, 21 березня — міжнародний день ліквідації расової дискримінації. У 2002 р. заплановано проведення Другої Світової асамблеї з питань віку щодо літніх людей, а також міжурядову подію з фінансування розвитку на вищому рівні [2].

Окрім незаперечного позитивного ефекту глобалізації, необхідно також згадати і про певні негативні аспекти, на яких наголошують прихильники течії антиглобалістів. Наприклад, антиглобалісти заперечують можливість створення глобального суспільства, наголошують на національних особливостях, традиціях. У зв'язку з цим Кофі Аннан у своїй доповіді на Саміті тисячоліття розглянув глобалізацію прав людини у новому контексті. Він зазначає, що глобалізація можлива завдяки прогресивному подоланню кордонів торгівлі та свободі пересування, проте він зауважує, що, незважаючи на досягнення, вплив глобалізації є неповним, оскільки процес концентрується у відносно малій кількості країн. Верховний Комісар ООН з прав людини Мері Робінсон, здійснивши переоцінку глобалізації в світлі подій 11 вересня, у Другій лекції з глобальної етики, проведеній в Університеті Тюбінген 21.01.2002 р., наголошує на співвідношенні глобалізації прав людини із глобальною етикою та мораллю [3].

Глобалізація прав людини також тісно пов'язана з питанням універсальності прав людини. В основі проблеми лежить те, що не всі держави підтримують універсальний підхід до прав людини, який полягає в рівності всіх людей у їх правах та свободах. Це перш за все стосується країн Сходу та Африки. Такі держави, як Іран, Ірак, Колумбія, Пакистан та інші, вважають принципи, закріплені в Загальній декларації, такими, що суперечать їхнім цінностям та відображають лише західні стандарти [4]. Вони наголо-

шують на певних традиційних культурних особливостях, які повинні братися до уваги при визначенні універсального статусу прав людини. З одного боку, такі держави дійсно мають певні особливості, проте на практиці подібними аргументами оперують з метою виправдання свавілля влади. Незважаючи на всі вищевказані проблемні питання, на другій Світовій конференції ООН з прав людини, що відбулася у червні 1993 р. у Відні, було ще раз підтверджено ідею універсальності прав людини, проголошену у Загальній декларації прав людини. У прийнятій на ній Віденській декларації та Програмі дій від 25 червня 1993 р., зокрема в ч. 5, вказується, що міжнародне співтовариство повинно ставитись до прав людини глобально, у справедливій та рівній мірі [5]. У Загальній декларації прав людини в ст. 3 закріплено право кожної людини на життя, свободу і на особисту недоторканність, ст. 2 гарантує рівні права і свободи незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, соціального і майнового походження [6].

В науці існує думка, що Загальна декларація вже стала звичаєвим джерелом права [7]. Деякі вчені зазначають, що однозначної відповіді на питання, чи стали обов'язки держав у сфері прав людини звичаєм відповідно до Загальної декларації, немає, проте деякі права людини можна вважати нормами звичаєвого права [8]. Країни Заходу і Сходу дійшли згоди у визначенні певного мінімального стандарту, відповідно до якого визнаються право на життя, заборона катувань і жорстокого поводження, рабства тощо [9].

Іншим аспектом проблеми є те, що мусульманське право за своєю спрямованістю протилежне до проголошуваних у Загальній декларації принципів і норм. Крім того, незважаючи на висновок таких учених, як Лаутерпах, Шварценберг та інших, про примат міжнародного права над національним, як свідчить практика, при явній колізії норми міжнародного і національного права суддя віддасть перевагу національному законодавству [10].

Хоча природа прав людини є універсальною, проте вона певною мірою може обумовлюватися культурою. Тому Дж. Донеллі робить висновок про те, що права людини є відносно універсальними [11]. К. Керна визначає, що реалізація міжнародних принципів у сфері прав людини є процесом, який все ще триває. Саме таку мету — впровадження принципу універсальності прав людини в життя — переслідує глобалізація, і, можливо, в майбутньому її буде досягнуто.

1. See the link [http:// www. humanities.mcmaster.ca/~gloLjl/globaliz.htm](http://www.humanities.mcmaster.ca/~gloLjl/globaliz.htm).
2. <http://www.un.org/events/index.html>.
3. <http://www.unhchr.ch/huricane/hurricane.nsf/view01/0ACCB4D658E5FB2FC1256B4900495A36?opendocument>.
4. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. — К.: «КМ АCADEMIA», 2000. — с. 35.
5. The Vienna Declaration and Programme of Action, adopted by The World Conference on Human Rights 24 June 1993, U.N. Doc. A/Conf. 157/24 (Part 1). — P. 20-^6.
6. Загальна Декларація прав людини. — К.: Укр. Правнича Фундація. Вид-во Право, 1995. — 12 с.
7. Hannum H. Human Rights // Guide to International Human Rights Practice, 2nd ed. — 1992.
8. Schachter O. International Law in Theory and Practice. — 1991.
9. Cerna Ch. M. Universality of Human Rights and Cultural Diversity: Implementation of Human Rights in Different Socio-Cultural Contexts // Human Rights Quarterly. — 1994. — V. 16.
10. Мухаммед А. Х. Міжнародно-правова наука на Близькому Сході про взаємодію міжнародного та національного права// Право України. — 2001. — № 5.
11. Donnelly J. Cultural Relativism and Universal Human Rights // Human Rights Quarterly. — 1984. — V. 6.

Liliya Leonova

GLOBALIZATION OF HUMAN RIGHTS

The article is devoted to the consideration of the problem of globalization, its influence on the sphere of human rights. The article also deals with the issue of universality of human rights and gives a brief description of new approaches to this problem in international public law.